

Prædiken af Morten Munch

21. s. e. trinitatis, 2. tekstrække, 16/10-2016

Tekst: Luk 13,1-9

HVOR BLEV RETFÆRDIGHEDEN AF?

Forklaringer på det onde

Det ondes tilstedeværelse i vores verden er altid urovækkende. Der er tragedier i store mængder. Og hvis skyld er det?

Det er det spørgsmål, Jesus kommenterer, da man fortæller ham om de romerske myndigheders drab på nogle jødiske landsmænd, der var i færd med en religiøs handling. Det var en symbolladet voldshandling, på nogle punkter sammenlignelig med den terrorhandling i Frankrig i sommers (juli 2016), hvor en katolsk præst blev halshugget i sin kirke.

Jesus nævner selv et eksempel på en tragisk hændelse, hvor et tårn styrtede ned med dødelig udgang for 18 personer. Her er eksemplet mere på linje med en naturkatastrofe. Vi får dog ikke oplyst, om det var dårlige vejrforhold eller misligholdelse af bygningen, der var årsagen til ulykken - eller en kombination.

Det er heller ikke pointen. Uanset hvad står et element af tilfældighed tilbage i det forhold, at ofrene var lige på det sted lige på det tidspunkt. - Eller var det nu også helt tilfældigt? Var der en højere retfærdighed indblandet i det?

Det vil et flertal af muslimer, hinduer og buddhister og en del andre svare bekræftende på med henvisning til skæbnen eller Guds vilje eller en upersonlig kosmisk lov.

Selv om man i den gamle antikke verden på Jesu tid troede på onde magter, var man hurtig til at skyde skylden et niveau højere op. Ulykken var Guds straf for noget, det ulykkesramte menneske havde gjort forkert. Men dermed var skylden samtidig og primært placeret hos den, der var udsat for tragedien.

I beretningen om den lidende Job har Jobs venner samme forklaring:

Job må have gjort noget forkert. Til stor overraskelse for den tid, Jobs bog blev skrevet i, tilbagevises vennernes svar på det kraftigste.

Og på samme måde tilbageviser Jesus i dagens tekst, ligeledes overraskende for samtiden, den sammenhæng mellem tragedier og individuel skyld, som vi har så let ved at spejle efter.

Jeg siger vi – for synspunktet er ikke så antikt endda. Det lever i bedste velgående, om ikke i teorien, så når vi rammes personligt. "Hvad har jeg gjort, siden dette skulle overgå mig?" Vi tjekker vores adfærd, vores relationer, vores diæt og vores tro.

Et eller andet sted forventer vi altså, også som moderne mennesker med evolutionære forklaringer på livet, en retfærdig verden.

Alle får sin del af modgang, siger vi – og ingen går igennem livet uden – og dog må vi konstatere, at lidelse og ulykker ofte rammer asymmetrisk og ulige fordelt.

Her kommer tanken om personlig skyld ind i billedet som en forklaring på den ujævne fordeling af lykke og ulykke (det er den gamle tanke om karma, der findes i både vestlige og østlige udgaver, antikke så såvel som moderne).

Det er, som om vi foretrækker en dårlig forklaring frem for ingen forklaring, fordi en forklaring giver os oplevelsen af en smule kontrol i en kaotisk verden.

Når jeg siger dårlig forklaring, er det, fordi vi med vore forklaringer om selvforskyldt lidelse lægger nye byrder på dem, der lider – ud over lidelsen i sig selv – ved at sige at de også er grunden til lidelsen.

Endvidere har forklaringer om selvforskyldt lidelse historisk været passiviserende for motivationen til at afhjælpe lidelsen. Hvis folk "ligger, som de selv har rett", skal vi ikke blande os i den guddommelige orden.

Jesu tilgang er helt anderledes. Han kastede sig ind i kampen mod lidelsen i enhver afskygning. Han var på de lidendes side med sit eget liv som indsats og har lovet af være med os *midt* i lidelsen.

Jesu nej til, at vi får efter fortjeneste i dette liv, ligger også i hans ord fra Bjergprædikenen om, at Gud lader det regne *både* over retfærdige og uretfærdige.

I en anden tekst (Joh 9) møder Jesus en blind person og får stillet spørgsmålet, om personens blinshed skyldes en personlig synd, hvorpå han igen svarer nej, ligesom i dagens tekst.

Et moralsk univers

Men når Jesus siger klart nej til en sammenhæng mellem individuel skyld og det mål af modgang, vi gennemlever, er det så en opgivelse af troen på et moralsk univers?

Findes der så ingen retfærdig verdensorden? Skal vi slette ordet retfærdig som et af Guds kendetegn? Kan ondskaben i verden passere uden indvendinger eller konsekvens fra Guds side? Bliver ofrene efterladt i tavshed? Skal vi glemme den ophøjede tale om mennesket som et ansvarligt væsen til forskel fra dyrene?

Et moralsk univers, hvor godt og ondt betyder noget, må forudsætte retfærdighed enten her og nu i livet på jorden, *eller* engang i fremtiden. Der er ikke så mange andre muligheder, hvis vi skal fastholde tanken om retfærdighed.

Det er her, vi skal lægge mærke til *fortsættelsen* af Jesu svar.

Efter at han har udelukket muligheden af, at vi i *dette* liv kan se et mønster af retfærdighed i livets hændelser, siger han de svære og besværlige ord: "men hvis I ikke omvender jer, skal I alle omkomme ligesom de".

Med andre ord: Der er en bagkant, hvor ondskaben endeligt vil dømmes og det skæve skal rettes ud. Ofrenes skrig skal ikke lyde for evigt.

Alt som mennesker har gjort af godt og ondt skal gennemlyses af Guds sandhed. Det er det, vi kalder verdensdommen – eller set fra den enkeltes perspektiv: Evighedens møde med Gud.

Ofte siges det bebrejdende om Gud: Hvorfor tillader Gud det onde? Vi vil gerne have konsekvens, i hvert fald når det gælder, hvad andre har gjort af ondt mod os.

Men samtidig kan vi, ret inkonsekvent, ønske dommens perspektiv klippet helt ud af gudsbilledet. At ønske sig et moralsk univers og samtidig udelukke, at vore handlinger har konsekvens er som at forsøge at blæse og have mel i munden på én gang. Men Gud lader sig heldigvis ikke redigere af vore billedbehandlingsprogrammer.

Jesus siger med sin dobbelte udmelding (først hans 'nej' og så hans 'men'), at Gud udskyder konsekvensen så længe som muligt – til efter dette liv.

Det er det perspektiv, der ligger i den afsluttende billedtale om figentræet, der over flere år ikke har båret frugt. Skal det stå og fylde, stå og skygge, stå og tage næring af jorden. Normalt ville det skulle vige pladsen for en anden plante, der er økonomisk rentabel.

Men Guds husholdning er ikke baseret på økonomiske beregninger. Derfor lader han figentræet stå endnu et år, kontra alle fornuftsargumenter for det modsatte.

Det er Guds tålmodighed og langmodighed med mennesket, der giver plads til uretfærdighed i denne verden (Gud indskrænker noget af sig selv ved at give os fri vilje).

Samtidig giver Guds tøven med at rette det skæve ud tid og rum til, at vi kan vende os til ham.

Omvendelsen til Gud

Jesus bruger det for os gamle ord om at 'omvende sig'. Det er efterhånden kun GPS'en, der bruger ordet, når vi er kommet ud af kurs. Efter at have beregnet en ny rute lyder det ikke så sjældent: Vend om!

At vende om er i evangeliets sammenhæng ikke at vende om på hælen, men at vende om på sjælen – og gå med Gud. At vende om er at tage livet på sig i fællesskabet med Gud og vor næste.

Først siger Jesus, at det er spildt arbejde, at udregne et mønster af retfærdighed i livets hændelser på baggrund af skyld og uskyld. Det mønster findes ikke. Han sætter den enkelte lidende fri af den byrde.

Og så fortsætter han, måske især henvendt til den enkelte af os, når vi føler sig urørlige og har travlt med at fordele skyld og uskyld:

Når du hører rapporter om livets skrøbelighed og kaotiske tilstande, så vov at dvæle lidt i det opståede rum af sårbarhed; tænk over livets korthed; vend dig mod det, der består. Lad dig gennemtrænge af Guds lys allerede nu, søg hans tilgivelse, lev i kærlighedens fællesskab med Gud og din næste.

Det er et kald til at leve i tillid til Guds barmhjertighed, ikke i tillid til egen uskyld – for den findes ikke. I troen på Kristus behøver vi ikke frygte livets bagkant, men er sat fri til at leve kærlighedens liv overfor vor næste.

Amen.